

2. Дедю И. И. Экологический энциклопедический словарь. – Кишинев: Гл. ред. Молдавской советской энциклопедии, 1989. – 406 с.

3. Мюррей Р. Цель-Zero Waste. (Перев. с англ. Горницкий В.О.). – М.: ОМННО “Совет Гринпис”, 2004. – 232 с.

4. Навстречу «зеленой» экономике: пути к устойчивому развитию и искоренению бедности – обобщающий доклад для представителей властных структур [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://unep.org/greenecomony>

5. Паулі Г. Синя економіка : 10 років, 100 інновацій, 100 мільйонів робочих місць. (Перев. з англ. Побережна А.). – Risk Reduction Foundation, 2012.

6. Данилишин Б. М. Наукові нариси з економіки природокористування: [монографія] – К.: РВПС України НАН України, 2008. – 280 с.

7. Авраменко, Н. Л. Екологія : навч. посіб. / Н. Л. Авраменко, С. Я. Цимбалюк ; Держа. податкова адмін. України ; Нац. ун-т держ. податкової служби України. Каф. техногенно-еколог. безпеки. – Ірпінь : Національний ун-т ДПСУ, 2009. – 254 с.

8. Ігнатенко М. Г. Екологія і економіка природокористування : навч. посіб. М. Г. Ігнатенко, В. О. Малеев. – Київ-Херсон: Айлант, 2002. – 287 с.

The basic problems of development of regions caused by the inefficient using of natural resources are exposed in the article. Conceptual principles of rationalization of using natural resources as necessary pre-condition of steady socio-economic development of regions are grounded.

УДК 37.03:33:340.69

Перевозова І. В.

СТРУКТУРНА МОДЕЛЬ ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТІСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ЕКСПЕРТА-ЕКОНОМІСТА

Стаття присвячена питанням формування особистісного потенціалу експерта-економіста. На основі застосування системного підходу та структурно-логічного аналізу побудована структурна модель особистісного потенціалу експерта-економіста, узагальнено його складові характеристики у співвідношенні до інших категорій та визначено вплив особи експерта на інтелектуалізацію системи менеджменту економічної експертизи як однієї з форм фінансового контролю.

Ключові слова: знання, економічне дослідження, експерт-економіст, інтелект, компетентність, навички, особистісний потенціал, структурна модель, уміння.

І. Вступ. Характерними ознаками забезпечення конкурентоспроможності в умовах сьогодні є інтелектуалізація систем менеджменту підприємства, а її передумовою є використання та примноження інтелектуального потенціалу. Конгломеративна диверсифікація всесвітньої економіки в цілому, зокрема і економіки України, спонукає до потужної активізації набутих людьми навичок освітньої та професійної підготовки не лише в суспільному відтворенні, але й в формуванні механізмів тінізації отриманих ними в процесі діяльності доходів, уникнення оподаткування тощо. «Світ динамічно розвивається. З'являються нові виклики не лише перед нашою країною, а й пе-

ред світом загалом. І ці виклики мають бути забезпечені якісними кадрами» [1].

Водночас, розбудова соціально-економічної держави в Україні, що відповідає світовим тенденціям суспільного розвитку і є наслідком здобуття державної незалежності, передбачає відповідальність суб'єктів господарювання за дотримання чинного законодавства та його директивного застосування у своїй виробничо-господарській діяльності незалежно від сфери функціонування та форми власності. Тривалий процес реформування економіки України, суттєві перетворення в діяльності господарюючих суб'єктів об'єктивно передбачають обов'язковість взаємодії ринкових процесів і їх державного регулювання. Використання економічних експертиз, у тому числі і бухгалтерської експертизи, як однієї з форм економічних досліджень, для гармонізації суспільних і державних інтересів, оцінки інноваційних проєктів, виявлення економічних правопорушень має у вітчизняній економічній науці невиправдано однобічний та обмежений характер. Окрім того, в існуючих дослідженнях не ставиться та, відповідно, не вирішується задача оцінки зв'язків розвитку економіки та підготовки суб'єктів експертної діяльності щодо економічних питань – експертів-економістів – як носіїв спеціальних знань, і/або практичного досвіду.

Для формування повноцінного ринку праці як на загальнодержавному, так і на регіональному рівнях, попит на працівників певної про-

фесії з відповідним рівнем кваліфікації має бути прогнозованим на декілька років, а пропозиція – максимально еластичною [2, 3, 4]. (Оже, в контексті реалізації соціально-економічного спрямування вектору розвитку держави актуалізуються проблеми визначення зв'язків розвитку економіки та освіти (як на національному, так і на регіональному рівнях) за різними видами та типами, відсутності адекватних моделей розрахунку та прогнозування потреби в спеціалістах, які зв'язують між собою систему освіти та економіку, структурних моделей формування особистісного потенціалу спеціалістів різних галузей, дослідження динаміки попиту на ринку освітніх послуг спеціалістів певних галузей, невизначеність рівня фахових спеціальних знань, якими має володіти особа, що виступає в конкретній ситуації представником суб'єкта контролю і реалізує визначену форму (наявність вищої економічної освіти є обов'язковим, але абсолютно недостатнім фактором оцінки рівня фаховості, набутих особою знань) [5] тощо.

II. Постановка завдання. За мету даного дослідження визначено наступне: на основі застосування системного підходу, структурно-логічного аналізу побудувати структурну модель формування особистісного потенціалу експерта-економіста, узагальнити його складові характеристики у співвідношенні до інших категорій та визначити вплив на інтелектуалізацію системи менеджменту економічної експертизи як однієї з форм фінансового контролю.

III. Результати. Останнім часом національна економіка все більше відзначається не філоґенезом ринкових відносин й інституційним імцненням, а прогресуючим становленням поняття «економічна злочинність», сфера поширення, якої пронизує усі рівні економіки країни: мікро-, мезо- та макроекономічний.

Економічні злочини набувають трансцендентного характеру. Злочинні дії зчиняються в сфері виробництва, розподілу, обміну та споживання доданої вартості, а також реалізуються зі зловживанням службовим становищем: крадіжками, порушенням правил надання послуг, виробництва продукції, здійснення торгівлі, порушення встановленого державою порядку ціноутворення, ухилення від сплати податків. Така практика господарювання є непринятною в лібералізованому економічному просторі та вимагає діалектичної єдності юридичної та економічної науки в подоланні тотальної економічної злочинності.

Свідченням активізації зростання кількості злочинів у підприємницькій сфері, фінансово-кредитній системі, зовнішніх розрахунках є аналітичні дані щодо розглянутих у 2011 році господарських та адміністративних справ (за предметом спору) [6]. Так, серед 3495887 адміністративних справ, що знаходились в провадженні місцевих загальних судів України справи зі спорів з приводу реалізації публічної політики у сферах зайнятості населення та соціального захисту громадян становлять 3331154 справи (95,3%), при незначній кількості справ зі спорів з приводу реалізації податкової політики та за зверненнями податкових органів – 1884 штук. У структурі адміністративних справ, які розглядають окружні адміністративні суди, справи цих двох категорій становлять: справи зі спорів з приводу реалізації податкової політики та за зверненнями податкових органів 140215 справ (49,7%) та справи зі спорів з приводу реалізації публічної політики у сферах зайнятості населення та соціального захисту громадян – 79282 шт. (28,1%) з 282137 справ, які знаходились у провадженні.

Місцевими господарськими судами у 2011 році розглянуто 126,2 тис. господарських справ. У структурі цих справ, як і в попередні роки, переважають справи щодо майнових спорів про виконання господарських договорів, – їх частка становить 68,7 % (86,7 тис. справ). За результатами розгляду справ сума коштів, присуджених до стягнення, складає 58,8 % від суми заявлених коштів та 45,5 % – заявлених санкцій. Серед загальної кількості майнових спорів більша половина (60,8%) – це спори щодо розрахунків за продукцію, товари та послуги.

Загальна кількість справ про відновлення платоспроможності боржників або визнання їх банкрутами у 2011 році становить 10,4 тис. справ (у 2010 році – 10,6 тис. справ). Винесено постанов про визнання банкрутом – 6,7 тис. справ (2010 рік – 8,2 тис.).

Статистичні дані свідчать не на користь ефективності боротьби із організованою економічною злочинністю. Очевидно, що подолання злочинної системи в економічній сфері потребує нових імпульсів й економічних інструментів, а їх результативність буде залежати від ефективності здійснення економічного контролю, зокрема, економічної експертизи. Розкриття фінансово-економічних злочинів стає неможливим без знань економічної експертизи як специфічної форми фінансового контролю, оскільки

ки більшість порушень знаходять своє відображення в документах фінансового й податкового обліку, дослідження яких потребують спеціальних економічних знань.

За своєю гносеологічною суттю експертне доказування являє собою різновид людського пізнання дійсності – різновид практичного пізнання конкретних фактів, явищ з використанням положень науки, наукових засобів і методів по науково розробленій і практично апробованій методиці. Воно не є науковим у тому розумінні, що не ставить собі за мету пізнання закономірностей розвитку природи й суспільства, але в плані встановлення окремих фактів, явищ дійсності воно має багато спільного з науковим пізнанням, насамперед історичним.

Експертна діяльність здійснюється суб'єктом-експертом із застосуванням доцільних та специфічних методів. В основі економічної експертизи як дослідження лежать як відомі емпіричні дані, так і наукові факти, призначення яких полягають у встановленні предмету експертизи, виявленні видів зв'язків між емпіричними даними, визначенні можливості реалізації поставленої мети.

Суб'єкт експертної діяльності – експерт – носій спеціальних знань, і/або практичного досвіду, а також представник груп інтересів чи організацій, котрий:

- має об'єктивні і вичерпні (в його розумінні) відомості про особливості й властивості зовнішнього об'єкта і/або рекомендації відносно переважних (кращих) варіантів управлінських рішень стосовно даного об'єкту;
- незалежно від зовнішніх впливів і власного зиску висловлює судження зі сфери його спеціальних знань і/або практичного досвіду з поставлених перед ним питань;
- несе відповідальність за свій експертний висновок, має права і обов'язки, визначені відповідними нормативними документами;
- виконуючи спеціальну рольову функцію, включений в процес прийняття рішень з тим, щоб науково їх обґрунтувати.

Рольова функція визначає не стільки характер і методи роботи експертів, скільки орієнтацію на певний результат.

Стаття 10 Розділу III Закону України «Про судові експертизи в Україні» визначає, що «судовими експертами можуть бути особи, які мають необхідні знання для надання висновку з досліджуваних питань, ...мають відповідну вищу освіту, освітньо-кваліфікаційний рівень

не нижче спеціаліста, пройшли відповідну підготовку в державних спеціалізованих установах Міністерства юстиції України, атестовані та отримали кваліфікацію судового експерта з певної спеціальності...» та внесені до державного Реєстру атестованих судових експертів [7].

Подані в Законі характеристики є неповними. Оскільки в ролі експертів можуть виступати носії знань і/чи досвіду, слід брати до уваги потребу оцінки не тільки їх, а повністю особистісного потенціалу особи, що претендує на здійснення експертно-економічної діяльності.

Особистісний потенціал людини – це синергія біологічного, соціального та професійного розвитку людини. Оскільки особистість експерта-економіста є цілісного утворення, то характеристиці має піддаватися не окрема складова, а всі складові особи, стабільність зв'язку і взаємодія всіх складових. Структурна модель формування особистісного потенціалу експерта-економіста наведена на рис. 1.

Так основою особистісного потенціалу експерта-економіста є знання як «форма існування і систематизації результатів пізнавальної діяльності людини» [9], серед числа яких виділяють знання людей (неявні) та формалізовані (явні) знання (на носіях визначеної номенклатури даних). Слід зазначити, що крім оцінки повсякденного знання (здорового глузду), що виступає базовим орієнтиром людини в суспільному житті, значний інтерес полягає на здобутих особою, що претендує на здійснення експертно-економічної діяльності, в процесі освіти наукових знань і як наслідок – сформовані вміння.

Саме ця складова особистісного потенціалу експерта-економіста є запорукою проведення експертного дослідження конкретних економічних питань не лише з відтворенням визначених алгоритмів дій (методик дослідження), але й логічна обґрунтованість проміжних та заключних висновків, їх доведеність, відтворення результатів, спрямування до усунення суперечливої подачі та уникнення упереджувального ставлення до фактів, явищ та подій, що досліджуються.

Водночас, отримання вищої економічної освіти освітньо-кваліфікаційного рівня не нижче «спеціаліст», проведене навчання (стажування) на базі відповідних судово-експертних установ та атестація Центральною експертно-кваліфікаційною комісією Міністерства юстиції України (Управління експертного забезпе-

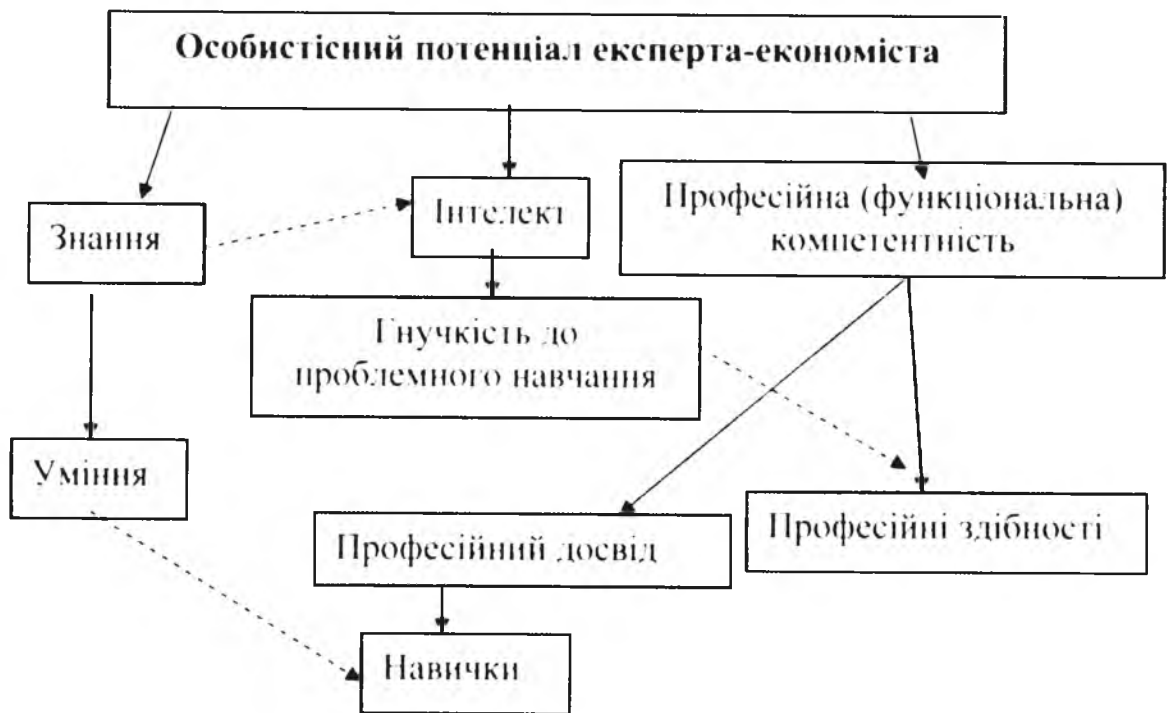

Рис. 1. Структурна модель формування особистісного потенціалу експерта-економіста, авторська розробка

чення правосуддя) за напрямками досліджень (дослідження документів бухгалтерського, податкового обліку і звітності; дослідження документів про економічну діяльність підприємств і організацій; дослідження документів фінансово-кредитних операцій) [7] дають статичну оцінку на момент такого проведення. Інформаційна експансія, з якою пов'язана облікова, фінансово-аналітична діяльність, питання оподаткування зумовила потребу оцінювання експерта-економіста в динаміці, тобто його здатність до отримання нових знань. Усвідомлення цієї потреби нерозривно пов'язане з наявністю і відповідною оцінкою інтелекту експерта-економіста. Саме інтелект виступає спонукальною рушійною силою для вирішення пізнавальних завдань, що виникають в процесі економічного дослідження, на основі евристичних методів і, відповідно, до продовження самостійного отримання додаткової сукупності знань та умінь, пов'язаних зі зміною норм законодавства, видів діяльності тощо, які знов таки є передумовою успішної пізнавальної діяльності, якою виступає економіко-експертне дослідження. Тобто, можна з впевненістю стверджувати, що економічне дослідження конкретних питань фактично виступає системою проблемного розкриття інтелектуального розвитку особистості експерта-економіста, розкриття інструментально-методичного апарату

дослідження, яким оволоділа особа в процесі формування наукових знань та умінь, соціально-психологічної підготовки до практичної діяльності.

Рівень успішного оволодіння новими знаннями, здатність експерта-економіста якісно і безпомилково виконувати свої функції в умовах обмеженого часу (судова економічна експертиза проводиться в регламентовані терміни [10]), його адаптивність до теми досліджуваного питання пов'язані з рівнем компетенції – кваліфікацією експерта, яка дозволяє успішно вирішувати його професійні завдання. Рівень кваліфікації є формою вираження професійних здібностей та досвіду експерта-економіста, характерною реалізацією яких є професійні навички здійснення економічної діяльності. Слід зауважити, що в їх набутті суттєву роль відіграють здобуті в процесі освітньої підготовки уміння.

Застосування набутих професійних специфічних навичок сприяє алгоритмізації виконання системи дій і операцій економічного дослідження на основі аналізу за методом аналогій, що суттєво скорочує час та зусилля на дослідження. Формування етапів дослідження конкретного питання, застосування інструментально-методичного апарату на кожному з них, аналізі сценарію розвитку ситуації; пов'язані з інтелектуальними навичками експерта-економіста, а проведення розрахунково-аналітичних процедур до практичних навичок.

Професійна експертна діяльність передбачає, що експерт фахово знає ту предметну галузь, в якій він працює, і відповідно законодавчо нормативні та методичні розробки, які були в ній зроблені. В цьому зв'язку наявність посилань (цитат) на пункти законодавчо-нормативних джерел є однією з ознак професіоналізму експерта. Наявність таких посилань дозволить ініціатору експертного дослідження визначити спектр опрацювання питання в процесі його дослідження.

Питання градації компетентності експерта-економіста є найскладнішим з точки зору реалізації. Насамперед, таке розмежування може бути проведене лише в межах окремого експертного напрямку. В процесі експертної діяльності в межах науково-дослідних установ судових експертиз Міністерства юстиції України працівникам присвоюються кваліфікаційні класи судових експертів. Але така градація має виражений формалізований характер: «черговий кваліфікаційний клас судового експерта в межах займаної посади може бути присвоєний працівникові, який успішно відпрацював у раніше присвоєному кваліфікаційному класі не менше ніж 2 роки.

Питання про присвоєння працівникові чергового кваліфікаційного класу судового експерта розглядається за поданням його безпосереднього керівника.

Строки перебування працівників установ у присвоєних кваліфікаційних класах судових експертів не обмежуються» [11].

Тобто мотивація для підвищення кваліфікаційного класу судового експерта фактично відсутня, натомість введений часовий лаг такого росту – 2 роки.

Водночас, Порядок присвоєння кваліфікаційних класів судових експертів працівникам науково-дослідних установ судових експертиз Міністерства юстиції України [11] містить норму, в якій визначено, що. «кваліфікаційні класи судових експертів присвоюються працівникам установ залежно від посади, стажу, досвіду роботи, наукового ступеня та рівня професійних знань за наявності кваліфікації судового експерта».

Практика здійснення економіко-експертної діяльності на умовах реалізації підприємницької ініціативи, в процесі функціонування відповідної юридичної особи в контексті ринкової економіки вимагає від експерта-економіста найвищого рівня компетенції. Аналогій щодо рів-

нів виразності компетенції управлінського персоналу (менеджера) проведено бути не може, оскільки рівні розуміння (перший), при якому особа проявляє усвідомлення професійних вимог і намагається їм відповідати, та базовий (другий), при якому особа проявляє усвідомлення професійних вимог і їм відповідає в межах сформульованих завдань та визначеного алгоритму їх розв'язку, не відповідають самому визначенню експерта як обізнаної, компетентної особи, що може самостійно сформулювати обґрунтовану відповідь при розгляді якогось питання.

Лідерський рівень є не актуальним, оскільки спонукання до проявів даної компетенції іншими працівниками підприємства (іншими особами) може суперечити формі проведення експертного дослідження (наприклад судово експертиза), інтересам клієнта, справи тощо.

Отже, залишається тільки сильний рівень компетентності експерта-економіста.

Окрім того, беззаперечним є той факт, що експерти вузької спеціалізації можуть вважатися більш компетентними, ніж особи, які займаються експертною діяльністю за всіма напрямками економічних досліджень.

IV. Висновки. Проведене в межах даної статті дослідження дозволило визначити глибину проблемного поля, що спонукало до побудови структурної моделі формування особистісного потенціалу експерта-економіста, яка застане дієвим підґрунтям для:

- подальших розробок моделей прогнозування попиту на осіб, що здобули вищу економічну освіту за освітньо-кваліфікаційними рівнями «спеціаліст», «магістр»;
- побудови концептуальної схеми прийняття рішень при взаємодії регіональних ринків праці та освітніх послуг у вигляді дерева рішень;
- моделювання процесу прийняття рішення щодо підготовки експертів-економістів з використанням правил нечіткого умовного виводу;
- розробки оціночного градаційного показника кваліфікації експерта-економіста.

1. *Мірошніченко*: Від якості освіти в університетах залежить якість політики держави в усіх сферах. Інтерв'ю представника Президента України у Верховній Раді, народного депутата України Юрія Мірошніченка. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://osvita.ua/vpz/high_school/24026/print/ – Назва з екрану.

2. Стратегія реформування освіти в Україні : Рекомендації освітньої політики. – К. : «К.І.С.», 2003.– 296 с.

3. Національна доктрина розвитку освіти // Освіта України. – 2002. – № 33.

4. Освіта України. Нормативно-правові документи – Миленіум, 2001. – 472 с.

5. *Перевозова І. В.* Щодо проблемних питань пізнання наукового апарату економічного контролю. // Розвиток бухгалтерського обліку, контролю та аналізу у сучасних концепціях управління [Текст]: Міжнар. наук.-практ. конф., 2011 р., 19-21 трав., м. Судак: [матеріали]. – Сімферополь, ВД «АРІАЛ», 2011. – 286 с. – С. 210–212.

6. Судова статистика. Огляд даних 2011. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://court.gov.ua/ukr/ndova_statystyka/oglyad/ – Назва з екрану.

7. Закон України “Про судову експертизу” від 25 лютого 1994 року № 4038а-ХІІ (із змінами і доповненнями) [Чинний від 25-02-94] [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/show.cgi?nreg=4038-12> – Назва з екрану.

8. *Перевозова І. В.* Помилки експертів-економістів при формуванні висновків – об’єктивна реальність. // Стан, проблеми та перспективи розвитку обліку, аналізу і контролю в умовах сучасних концепцій управління: матеріали ІV Міжнародної науково-практичної конференції [відповідальні за випуск: проф. Рудницький В. С., доц. Ілчінський В. І.]. – Львів: Видавництво Львівської комерційної академії, 2011. – 584 с., С. 344-345.

9. Вільна енциклопедія. – [Електронний ресурс].

Режим доступу: <http://uk.wikipedia.org/wiki/Знання>. – Назва з екрану.

10. Інструкція про призначення та проведення судових експертиз від 8 жовтня 1998 р. №53/5 (зі змінами та доповненнями) – [Чинна від 08-10-98] – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98>. – Назва з екрану.

11. Порядок присвоєння кваліфікаційних класів судових експертів працівникам науково-дослідних установ судових експертиз Міністерства юстиції України від 30.12.2011 № 3660/5 – [Чинний від 03-01-12] – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0002-12>. – Назва з екрану.

This article is devoted the questions of forming of personality potential of expert-economist. On the basis of application of approach of the systems and structurally logical the structural model of personality potential of expert-economist is built an analysis, generalized him component descriptions in correlation to other categories and certainly influence of face of expert on the increase of intellect of the system of management of economic examination as one of forms of financial control.

УДК 572.1.4:338.43(477.8)

Петрів В. П.

ОСНОВНІ НАПРЯМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО ЛЮДСЬКОГО РОЗВИТКУ В СІЛЬСЬКІЙ МІСЦЕВОСТІ КАРПАТСЬКОГО РЕГІОНУ

У статті досліджено сучасний стан людського розвитку в сільській місцевості Карпатського регіону та визначено пріоритетні напрями людського розвитку даного регіону.

Ключові слова: людський розвиток, концепція людського розвитку, сталий людський розвиток.

І. Вступ. В основі концепції людського розвитку лежить принцип, згідно якого економіка існує для розвитку людей, а не люди – для розвитку економіки. Ні за яких темпів економічного зростання суспільний прогрес неможливий, якщо не реалізовані три ключові можливості для людини: прожити довге й здорове життя; набутти, розширювати й оновлювати знання; мати доступ до засобів існування, що забезпечують гідний рівень життя. Людський розвиток визначається як процес зростання людських можливостей, що забезпечується політичною свободою, правами людини, суспільною повагою до особистості, здоровим довкіллям. Матеріальне

благополуччя розглядається лише як одна з базових можливостей вибору, але воно не є всепоглинаючою метою[2;88].

Із часу проголошення незалежності Україна досягла значного успіху у соціальному, економічному та екологічному розвитку, але більшість населення, яке проживає у сільській місцевості і досі потерпає від низького рівня життя, недостатнього рівня доступу до медичної допомоги та освіти.

Згідно із розпорядженням Кабінету міністрів України від 10 серпня 2004 р. № 573 була схвалена Концепція Загальнодержавної програми соціального розвитку села на період до 2015 року. Дана концепція визначила, що нагальними проблемами в сільській місцевості є високий рівень безробіття, посилення міграції сільського населення, скорочення мережі закладів соціально-культурного призначення, зношеність та застарілість їх матеріально-технічної бази, нестача ресурсів для збереження і відтворення виробничого потенціалу села [7]. Проте ці проблеми актуальні і досі в сільській місцевості.